

WERKBLAD WANDA VERDUIN

Zoek aanvullende informatie op internet:

www.joodsmonument.nl en www.joodsekindereninkampvught.nl

Bron 1. foto Wanda

Wanda Verduin is geboren op 20 augustus 1925.

Deze foto is van voorjaar 1940. Hoe oud is zij op deze foto?

14

Op 17 januari 1943 komt zij samen met vader, moeder en broer Ernst in Kamp Vught.

Hoe oud is zij dan?

17

Zoek aanvullende informatie op internet: www.joodsmonument.nl en/of www.joodsekindereninkampvught.nl

Wat weten we over vooroorlogse leven van het gezin Verduin? Trek minimaal twee conclusies uit sociaal-economisch en sociaal-cultureel oogpunt.

Sociaal-economisch: vader is directeur van een hoedenfabriek, behoort tot de rijke middenstand.

Sociaal-cultureel: het gezin leeft in Bussum, in een niet-Joods milieu, dus sterk 'geassimileerde' Joden

Bron 2. dagboek Wanda

NJN is: Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (zie ook bron 3).

Interpreteer de zin: "Als het zo doorgaat wordt ik ook nog Jodenhater, ik kan niet alleen onder joden leven." Wat kun je hieruit afleiden?

Wanda leeft in een overwegend niet-joods milieu, geassimileerd opgevoed.

Ze is bang om contact met de samenleving te verliezen, ze voelt dat Joden aan de kant worden geschoven.

Welk gevoel spreekt het meest uit deze eerste pagina van haar dagboek? Licht toe.

bijvoorbeeld: verlangen; frustratie; angst; verveling

Bron 3. briefkaart NJN

Lees het kaartje aandachtig. Wat is hier aan de hand? In welke ontwikkeling in de Nederlandse samenleving past dit? Betrek de datering van de bron in je antwoord, en gebruik de Tijdlijn.

Wanda en Ernst mogen geen lid meer van de NJN zijn omdat ze Joods zijn. Dit past in de toenemende uitsluiting van Joden uit het verenigingsleven.

Hoe interpreteer je het aanbieden van de kalender?

Persoonlijke invulling; denk aan 'met pijn in het hart', 'goedbedoeld' of juist: 'schaamteloos'.

Bron 4. citaat

Welke indruk krijg je van Wanda? Geef twee karakterbeschrijvingen. Kijk ook nog eens naar bron 2.

Bijvoorbeeld: intelligent, leergierig, geliefd, enthousiast, misschien zelfs wel uitsloverig.

Hoe betrouwbaar en hoe waardevol is deze bron als het er om gaat Wanda te beschrijven?

Matig betrouwbaar: de bron is jongere broer Ernst, wiens herinneringen misschien zijn aangetast door de tijd. Ook zal hij zijn in de Holocaust vermoorde zus niet objectief kunnen beschrijven. Anderzijds zijn er weinig andere getuigen van het leven van Wanda, dat maakt de bron wel waardevol.

Waarom moeten Ernst en Wanda van hun eigen school af?

Op 29 augustus 1941 wordt verordonneerd dat Joodse kinderen naar speciale scholen moeten. Dit is een van de maatregelen van de Duitse bezetters om de Joden uit het sociale leven te stoten.

Pak de tijdlijn erbij. Welke maatregelen volgen hierna? Noem drie dingen die Wanda niet meer mag. Wat valt op?

NB dit schema vind je als uitvouwbaar overzicht in de doos van het lespakket, maar ook op de website. Tijdlijn: zie september 1941. Steeds meer isolatie, er mag steeds minder.

Bron 5. foto razzia

Het gezin van Wanda wil onderduiken. Voor iedereen is een onderduikplek geregeld, en zelfs nog een reserve-adres. Maar vlak voor ze gaan onderduiken worden ze opgepakt bij een razzia.

Stel: ze zijn op tijd met onderduiken. Is dit een garantie op overleven?

Nee, want Joodse onderduikers kunnen worden verraden (denk aan Anne Frank).

Wat is er, naast moed, voor nodig om Joden bij je thuis onder te laten duiken?

Contacten met verzet, geld en bonnen om aan extra eten te komen. Ruimte, veiligheid, geen 'foute' burens.

Deze foto is stiekem genomen; de fotograaf heeft zijn camera verstopt in een tas. Waarom in het geheim?

Het is verboden –en zeer gevaarlijk- om foto's te nemen van Duits optreden. Zeker van razzia's en ander bruut ingrijpen. Men wilde de schijn van 'vreedzame overheersers' nog lang bewaren.

Vanaf het voorjaar van 1942 worden Joden in concentratiekampen in Nederland ondergebracht. Vaak is dit kamp Westerbork in Drenthe, soms kamp Vught in Noord-Brabant. Hier vandaan worden de Joodse gevangenen naar concentratie- of vernietigingskampen in Duitsland of Polen gedeporteerd. Waarom worden ze eerst in een concentratiekamp in Nederland opgesloten?

Omdat de nazi's de Holocaust stapsgewijs laten verlopen. Gevangenschap in Nederland lijkt het gevaar te verkleinen, en geeft het valse beeld dat ze uiteindelijk naar werkkampen in Duitsland of Polen moeten. Daarnaast was het effectiever om volle treinen naar 'het Oosten' te laten rijden.

Bron 6. foto kamp Vught

Vader, moeder, Wanda en Ernst worden meegenomen naar kamp Vught. In kamp Vught krijgen zowel moeder als vader leidinggevende functies in de eigen Joodse kamporganisatie. Daardoor kunnen de gezinsleden elkaar vaak zien. Is dit een gemiddelde situatie voor een Joods gezin in kamp Vught? Leg uit, en gebruik de extra informatie op de website.

Nee, want de meeste gezinnen worden uit elkaar gehaald. Mannen en vrouwen apart. Kinderen afhankelijk van hun leeftijd worden in een bepaalde barak geplaatst. Normaalgesproken hebben gezinsleden niet veel kansen om elkaar te zien en te ondersteunen.

Bron 7. plattegrond

Wanda hoeft niet mee met het Kindertransport omdat ze ouder dan 16 is. Ernst ontloopt het transport ook. Drie maanden later moeten ze toch nog weg, via Westerbork naar Auschwitz.

Ernst herinnert zich: *“De nacht voor vertrek hebben we met mijn moeder op de appèlplaats zitten praten. Het was een prachtige heldere nacht en moeder vertelde ons alles wat we nog van het leven moesten weten. Heel diep ging het: over politiek, seks, idealen, levensinstelling.”*

Wat zegt deze bron over sociaal milieu en opvoeding van Wanda?

Modern en progressief (praten met je moeder over seks). Waarschijnlijk links georiënteerd.

Wat kun je uit dit citaat afleiden over de verwachtingen van Wanda's moeder over de nabije toekomst?
Ze wil haar kinderen nog van alles meegeven, dus verwacht ze dat ze niet samen zullen blijven. Of ze verwacht dat ze niet zullen overleven, is onduidelijk.

Zoek op de plattegrond de appèlplaats op. Wat is de functie van een appèlplaats?
Tellen van de gevangenen, i.h.k.v. orde en repressie.

Bron 8. foto transport

In september 1943 moeten Wanda en Ernst naar Westerbork, en hier vandaan naar Auschwitz. Elke dinsdag vertrekt een trein vol kampgevangenen richting 'het Oosten'. Deze foto is afkomstig uit een film die in kamp Westerbork is gemaakt. Beschrijf drie details die jou opvallen.
Bijvoorbeeld: volle bagage, een kinderwagen en een fiets (waarschijnlijk van een bewaker), de trein is een veewagon.

Hoe kan het dat deze film is gemaakt? Zoek op internet met o.a. trefwoord 'Breslauer'.
De Duits-Joodse kampgevangene Rudolf Breslauer maakt de film in opdracht van kampcommandant Gemmeker. Waarschijnlijk wil Gemmeker tonen hoe perfect zijn kamp georganiseerd is. Het is nooit tot een eindmontage gekomen.

Bron 9. foto Auschwitz

Wanda en Ernst komen na een afschuwelijke treinreis van drie dagen aan in Auschwitz. Ernst neemt afscheid van zijn zus. Wanda overlijdt vijf maanden later aan tyfus in het kamp. Ernst vertelt later dat hij bij het moment van afscheid nemen al dacht dat dit voorgoed zou zijn. Waarom zou Ernst dit voorgevoel hebben gehad?
Hij is zich bewust van de lage overlevingskansen. Hij kan zelf doodgaan, of zijn zus. De kans dat ze het beide overleven schat hij in als klein.

Hebben vader en moeder het overleefd?
Vader niet, moeder wel. (www.joodsmonument.nl)

Wat gebeurt er op deze foto?
Aankomst van een transport in Auschwitz, selecteren van gevangenen.

Verklaar het verschil tussen de overlevingskansen na aankomst in Auschwitz-Birkenau en na aankomst in Sobibor.
Sobibor was i.t.t. Auschwitz-Birkenau enkel een vernietigingskamp. In Auschwitz werd ook gewerkt.

Dit is een uitzonderlijke foto. Leg uit (pak bron 5 erbij).

Officieel mochten er van deze situaties geen foto's worden gemaakt. Toch gebeurde dit, meestal door SS'ers of Duitse soldaten (amateurkiekjes). Deze foto's vonden later hun weg naar de openbaarheid.

Bron 10. foto neven en nichten

Op deze familiefoto staan de neven en nichten Verduin. Staand, bovenste rij: Wanda, Bernard, Frits, Elisabeth, Caroline, Jacques. Zittend, onderste rij: Ernst, Ina, Emile, Wouter, Herman

Slechts 3 van de 10 hebben de Holocaust overleefd: Ernst, Ina en Emile (zus en broer). Veel Joodse families zijn heel klein na de oorlog. Hoe zou dat voelen voor een overlevende?

Persoonlijke invulling